

LENNART BERG

Sparande och befolkningsutveckling

I en intressant artikel i *Ekonomisk Debatt* Nr 5 1988 diskuterar Anne-Marie Pålsson sambandet mellan sparande och befolkningsutveckling. På senare tid har sambandet mellan den demografiska och ekonomisk utvecklingen rönt ett större och större intresse bland ekonomer vilket även framkommit i artiklar i *Ekonomisk Debatt* under senare tid.

Pålsson jämför i sin artikel den privata sparkvoten i Sverige med USAs, Japans och de genomsnittliga OECD-ländernas privata sparkvot för tidsperioden 1975 - 1984. I sin analys finner Pålsson att det större antalet åldringar i Sverige jämfört med de angivna länderna är en viktig faktor bakom den låga privata sparkvoten i Sverige.

Nyligen har OECD publicerat två studier som analysera sambandet mellan bl a sparande och demografiska faktorer.¹ I studien görs bl a en jämförelse mellan utvecklingen i USA, Japan, Västtyskland och Sverige beträffande den ekonomiska utvecklingen fram till 2050 inom ramen för en större simuleringsmodell. Enligt undersökningen kommer sparkvot, real-lön och bytesbalans kraftigt att påverkas som en följd av den projicerade befolkningsutvecklingen. Den svenska sparkvoten kommer enligt OECDs projektion att halveras och minska med hela 6 procentenheter från 1985 till 2030.

Att sparandet i den svenska ekonomin är för lågt är de flesta ekonomer eniga om idag. Den privata sparkvoten uppgår i dag till ca 8-9 procent av de totala disponibla inkomsterna vilket inte anses vara tillräckligt för att finansiera nödvändiga nettoinvesteringar.² Däremot är det lite egendomligt att sambandet mellan spa-

rande och befolkningsammansättning har rönt så liten uppmärksamhet under de senaste åren. Detta trots att en svensk ekonom har fått ge namn till en mekanism som just understryker detta samband.

Vad jag åsyftar är den generationseffekt som beskrevs i Bentzel [1959], och som - liksom den av Modigliani och Brumberg [1954] framställda livscykelhypotesen - baseras på antagandet att den aktiva generationen sparar av sina arbetsinkomster för att sedan konsumera spar-kapitalet under den tid de är pensionerade. En följd av detta antagande är att en tillväxt i den aktiva generationens inkomster, oavsett om denna tillväxt uppkommer genom en ökning i antalet individer eller en ökning i per capita inkomsterna, medför ett ökat sparande.³

Att en tillväxt i befolkningen har effekt på sparandet är en följd av att de i arbetslivet aktiva är fler än de faktiska pensionärerna och att dess positiva sparande uppväger den senare gruppens negativa sparande. Vid tillväxt i inkomsterna förstärks denna generationseffekt. En skev befolknings- eller åldersfördelning kommer naturligtvis också att ha effekt på sparandet.

I en mer elaborerad form av livscykelhypotesen antas att individernas inkomster och konsumtionsbehov skiljer sig åt i olika faser av livscykeln. Detta ger upphov till sparande respektive skuldsättning. Utifrån ett livscykelperspektiv förväntas att yngre människor har relativt stora konsumtionsbehov i samband med utbildning, familjebildning och bosättning i förhållande till sina inkomster. För att realisera sina konsumtionsplaner

¹ Se Hagemann & Nicoletti [1989] samt Auerbach, Kotlikoff, Hagemann & Nicoletti [1989].

² För en diskussion och empirisk redogörelse kring sparandebristen i svensk ekonomi se text SOU 1989:11.

³ Denna effekt diskuteras i Modigliani [1975] och kallas där "the Bentzel mechanism".

Fil dr LENNART BERG är verksam vid Fackföreningsrörelsens institut för ekonomisk forskning (FIEF), Stockholm.

måste denna grupp skuldsätta sig (negativt sparande). I ett senare skede av livscykelns då individerna uppnår högre inkomster samtidigt som konsumtionsbehovet minskar, kommer skulderna att amorteras av och således ökar sparandet. Detta sparande är avsett att täcka konsumtionen under de år individen är pensionerad.

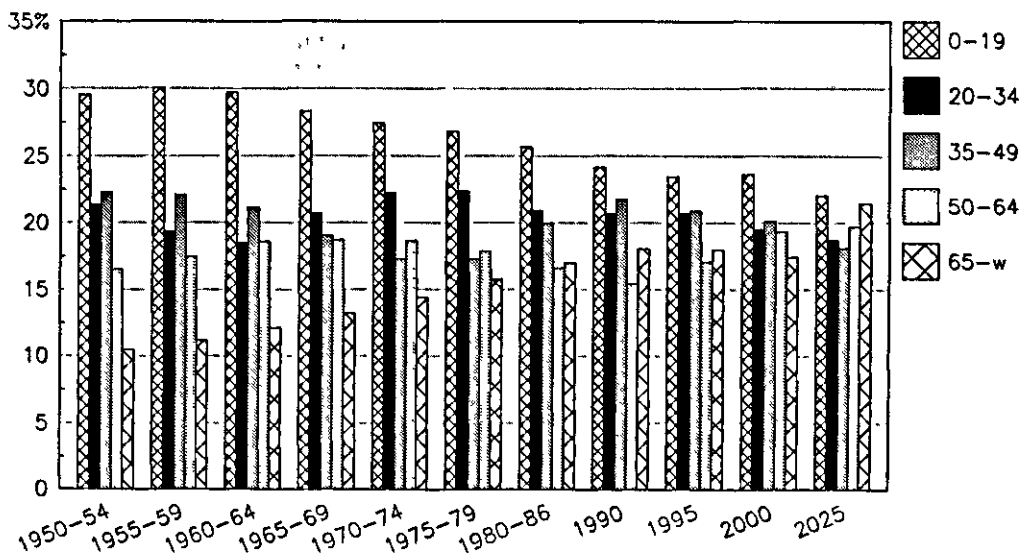
För det aggregerade sparandets del blir då situationen mera komplicerad. Bl a kommer ungdomarnas förväntningar om framtidens inkomstutveckling in som en viktig faktor. Klart är emellertid att vid givna förväntningar påverkas sparandet såväl av en förändring av befolkningens åldersfördelning som av en inkomstomfördelning mellan olika åldersgrupper

Rent empiriskt kan vi konstatera att den svenska befolkningssammansättningen under efterkrigstiden inte kan betraktas som stabil i demografiskt av-

seende. Detta framgår av *Figur 1* och utifrån denna information kan även en tentativ slutsats dras om att de demografiska förändringarna bör ha betydelse för nivån på hushållens sparande.

I samband med mitt arbete med Spardelegationens sparundersökning genomförde jag teoretiska beräkningar av "Bentzels generationseffekt". För att mera renodlat kunna studera tänkbara effekter av den svenska befolkningsstrukturen valde jag att simulera en sparkvot utifrån den faktiska och förväntade utvecklingen av befolkningen. Som framgår av *Figur 1* varierar sammansättningen av befolkningen avsevärt från 1950 till 2025. I figuren redovisas medelvärde för befolkningens sammansättning samt den projicerade utvecklingen för åren 1990, 1995, 2000 och 2025 för fem olika åldersgrupper; 0-19 år, 20-34 år, 35-49 år, 50-64 år och 65-w.

Figur 1 Åldersfördelning av befolkningen. Beräknade medelvärden för perioden 1950 till 1986 samt den projicerade utvecklingen för åldersgrupperna 0-19 år, 20-34 år, 35-49 år, 50-64 år och 65-w år.

Källa: Statistisk årsbok, olika årgångar.

Utifrån ett livscykelperspektiv, rent teoretiskt, kan vi förvänta oss att det är individer i åldersintervallet 35–64 år som svarar för största delen av sparandet. Övriga grupper kan mycket väl tänkas ha en negativ effekt på det samlade sparandet. Det är då intressant att konstatera att under tidsperioden har de grupper som kan tänkas ha en negativ effekt på sparandet ökat, andelsmässigt sett. Följaktligen har de sparande kohorterna (åldersklasser) minskat.

Tabell 1 Faktisk och simulerad sparkvot utifrån den faktiska (medelvärdesberäkningar för perioden 1950 till 1986) och projicerad befolkningsutveckling åren 1990, 1995, 2000 och 2025.

	Simulerad sparkvot*	Faktisk sparkvot**
1950–54	15,54	14,0
1955–59	14,96	14,0
1960–64	14,31	17,6
1965–69	13,28	16,4
1970–74	11,68	15,6
1975–79	10,02	10,1
1980–86	9,06	6,1
1990	8,51	
1995	9,52	
2000	10,82	
2025	6,04	

* Den simulerade sparkvoten är framräknad från en enkel livscykelmodell under antagande att ranta och tillväxttakt är 2 procent, tidspreferensranta är 1 procent samt den s marginalnyttöelasticiteten är lika med 0,35. Individerna antas vidare ha inkomst under 45 år och ar pensionerade under 20 år. Sparkvoten erhålls sedan genom att de olika kohorternas sparande och inkomster är sammanvägda med de faktiska eller projicerade befolkningsandelarna.

** Faktisk sparkvot definieras som ekonomins sammanlagda nettosparande uttryckt i procent av de sammanlagda disponibla inkomsterna.

Källa: Nationalräkenskaperna.

I Tabell 1 redovisas den beräknade utvecklingen av en simulerad sparkvot. Utifrån antaganden om individernas inkomstutveckling och konsumtionsprofiler har den sammanlagda sparkvoten fram-

räknats sedan hänsyn tagits till den faktiska och projicerade befolkningsutvecklingen. Beräkningarna av den simulerade sparkvoten visar således effekterna av befolkningsammansättningen när alla andra faktorer hålls konstanta. Förutsättningarna för kalkylen anges närmare i avslutning till tabellen.

För perioden 1950 till 1986 minskar den simulerade sparkvoten trendmässigt med ca 6 procentenheter. Man kan rent intuitivt förstå detta resultat. I den använda modellen har nämligen åldersgruppen 35 till 64 år högst sparkvot medan åldersgruppen 20 till 34 år har ett lägre sparande och åldersgruppen över 65 år har ett negativt sparande. De åldersgrupper som har ett lågt eller negativt sparande ökar andelsmässigt sett. Denna tendens i sammansättningen av befolkningen förstärks något för de år då jag beräknar den simulerade sparkvoten för den projicerade befolkningsutvecklingen. Sparkvoten minskar något ytterligare för dessa år och blir som lägst år 2025. Detta år är sammansättningen av befolkningen som mest extrem.

För att jämföra den simulerade sparkvoten med den faktiska utvecklingen har jag även redovisat nettosparkvoten för den svenska ekonomin. Den minskning som kan observeras i den faktiska sparkvoten från första hälften av 1960-talet står i samstämmighet med utvecklingen av den simulerade sparkvoten. Vidare kan påpekas att de redovisade resultaten från min simuleringsmodell sammanfaller med den som redovisas av OECD vad beträffar den trendmässiga utvecklingen av sparandet fram till 2025.

Befolkningsammansättningen har alltså med stor säkerhet effekter på sparandet i samhället. Jag har här redovisat beräkningar som försöker renodla dessa effekter. Om vi enbart tar hänsyn till befolkningsammansättningen och håller alla andra faktorer konstanta erhålls en över tiden fallande simulerad sparkvot. Min slutsats grundas på rent teoretiska beräkningar men resultaten styrks av de empiriska förhållanden beträffande de svenska hushållen sparande som jag redovisat i bl a Berg [1988]. Utifrån dessa empiriska prövningar framkommer att hus-

hållens sparande och förmögenhet följer ett mönster som sammanfaller med vad livscykelteorin förutsäger.

Referenser

- Auerbach, A J, Kotlikoff, L J, Hagemann, R P & Nicoletti, G, [1989], "The Economics Dynamics of an Ageing Population: The Case of Four OECD Countries". OECD Economic Studies, No 12.
- Bentzel, R, [1959], "Några synpunkter på sparandets dynamik", i *Festskrift tillägnad Halvar Sundberg*. Uppsala universitets årsskrift 1959:9.
- Berg, L, [1988], *Hushållens sparande och konsumtion*. Allmänna Förlaget, Stockholm.
- Hagemann, R P & Nicoletti, G, [1989], "Population Ageing: Economic Effects and some Policy Implications for Financing Public Pensions". OECD Economic Studies, No 12.
- Modigliani, F & Brumberg, R, [1954], "Utility analysis and the consumption function: an interpretation of cross-section data", i Kurihara, K K, (red), *Post Keynesian Economics*. Rutger University Press.
- Modigliani, F, [1975], "The life cycle-hypothesis of saving twenty years later", i Parkin, M, (red), *Contemporary issues in economics*. Manchester.
- Pålsson A-M, [1988], "Varför sparar vi så lite". *Ekonomisk Debatt*, Årg 16, Nr 5.
- SOU 1989:11, *Hushållssparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparutredning*. Allmänna Förlaget. Stockholm.